

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ
НА ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА
У ДОМАНТІВСЬКОМУ НВК

З досвіду роботи педагогічного колективу Домантівського навчально-виховного комплексу
«загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад»
Новодмитрівської сільської ради Золотоніського району Черкаської області

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

ВІДДІЛ ОСВІТИ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ НОВОДМИТРІВСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ЗОЛОТОНІСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ДОМАНТІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ
ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ – ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»
НОВОДМИТРІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ
ЗОЛОТОНІСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тематична номінація: «Виховання національної еліти – запорука
майбутнього розвитку українського суспільства»

***ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ НА
ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА У
ДОМАНТІВСЬКОМУ НВК***

(з досвіду роботи педагогічного колективу Домантівського навчально-
виховного комплексу «загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів –
дошкільний навчальний заклад» Новодмитрівської сільської ради
Золотоніського району Черкаської області)

Домантове – 2023

Тематична номінація: Виховання національної еліти – запорука майбутнього розвитку українського суспільства.

Рецензенти:

Юлія Зоря, завідувач навчально-тренінговим центром STEM-освіти комунального навчального закладу "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради", кандидат педагогічних наук

Василь Драч, заступник отамана Золотоніського куреня Черкаського коша Чорноморського козацького війська УК

**Домантівський навчально-виховний комплекс
«загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів –
дошкільний навчальний заклад»
Новодмитрівської сільської ради
Золотоніського району Черкаської області**

Виховання національної еліти на традиціях українського козацтва у Домантівському НВК/ за загальною редакцією К.О.Цюри, К.П.Черес, О.В.Муржак. –Домантове, 2023. – 24 с.

Макет та верстка: Наталія Пампушко, вчитель Домантівського НВК

Домантівський навчально-виховний комплекс – заклад освіти, основним напрямком виховної роботи якого є національно-патріотичне виховання молоді засобами козацької педагогіки.

Звертання до національних джерел, включення школяра у культурно-національне середовище шляхом відродження козацьких традицій, передача молодому поколінню соціального досвіду українського народу, його національної ментальності, озброєння учнів відповідними знаннями з історії та культури є важливою складовою патріотичного виховання у нашому закладі освіти. Саме тому, щоб виховати учнів Домантівського НВК гідними громадянами України, з вересня 2017 року в нашій школі запроваджено козацьку республіку «Домантівська сотня», а елементи козацької педагогіки впроваджуються як у позакласній роботі, так і на уроках.

Схвалено до виконання вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» (протокол №1 від 28 лютого 2023 року)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
Розділ I. Козацьке виховання та засоби його актуалізації в умовах сучасної школи.	6
Розділ 2. Практична реалізація ідей козацької педагогіки в системі роботи Домантівського НВК	10
2.1. Структура дитячої організації «Домантівська сотня».	10
2.2. Напрямки роботи куренів «Домантівської сотні».	13
2.3. Виховання в учнів козацьких чеснот на уроках.....	17
2.4. Позакласна робота з національно-патріотичного виховання	20
ВИСНОВКИ.....	23
Список використаних джерел	24

Додатки

Додаток 1. Олена Муржак. Свято посвяти в козаки.

Додаток 2. Напрямки роботи козацьких куренів.

Додаток 3. Прислів'я про козаків.

Додаток 4. Катерина Цюра. До вивчення твору Володимира Рутківського «Джури козака Швайки» у 6 класі

Додаток 5. Катерина Цюра. До вивчення роману П.Куліша «Чорна рада».

Додаток 6. Наталія Пампушко. Хмари слів на уроках української літератури.

Додаток 7. Валентина Бебко. Подорож у Різдвяну казку (за оповіданням О.Луцевської «Дивні химерики, або таємниця старовинної скриньки».

Додаток 8. Катерина Черес. Задачі про козаків на уроках математики.

Додаток 9. Світлана Харченко. Вікторина до Дня українського козацтва.

Додаток 10. Віра Комиш. Книжкова виставка.

Додаток 11. Наталія Гавриш, Надія Шаповал. Козацькому роду нема переводу (конкурсна програма для учнів 2-3 класів).

Додаток 12. Світлана Андрущенко. Ми козацького роду.

Додаток 13. Тетяна Пошивайло, Надія Коваль. Український ярмарок.

Додаток 14. Тетяна Пошивайло, Надія Коваль. Дитячі ігри на козацьку тематику.

Додаток 15. Валентина Логин. Весняні обрядові свята.

Додаток 16. Ніколи не здавайся (відео про Сергія Ярешка).

Додаток 17. Олена Кунчич. Сила духу.

Додаток 18-19. Валентина Бебко. Буде родина – буде Україна.

Додаток 20. Євгенія Палай. Подорож Україною.

ПЕРЕДМОВА

ВІДКРИТИ ПЕРЕД КОЖНИМ ВИХОВАНЦЕМ
УСІ ДЖЕРЕЛА, ЯКИМИ ЖИВИТЬСЯ МОГУТНЕ
ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ ДО БАТЬКІВЩИНИ.
ЦЕ І ПРИРОДА РІДНОГО КРАЮ, СЛОВО РІДНОЇ
МОВИ, КУЛЬТ МАТЕРІ І БАТЬКА, МАЛА
БАТЬКІВЩИНА, ЇЇ ІСТОРИЧНЕ ТА ГЕРОЇЧНЕ
МИНУЛЕ, ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ.

Василь Сухомлинський

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді наразі є досить актуальним. Час ставить перед педагогами і суспільством нові вимоги, нові орієнтири. Нова українська школа вимагає переосмислення змісту освіти, інноваційних підходів до підбору, подачі та вивчення навчального матеріалу, а також організації виховної роботи. Самоврядування – це дієвий метод досягнення широкого спектру виховних завдань: громадянської активності, соціальної відповідальності, набуття всебічного морального досвіду та патріотичної свідомості. Тому принципи патріотичного виховання у Домантівському НВК реалізуються через принципи козацької педагогіки.

Наш народ каже: «Нове – це давно забуте старе». Можна вважати цю мудрість унікальною. Звертання до національних джерел, включення школяра у культурно-національне середовище шляхом відродження козацьких традицій, передача молодому поколінню соціального досвіду українського народу, його національної ментальності, озброєння учнів відповідними знаннями з історії та культури є важливою складовою патріотичного виховання у нашому закладі освіти. Саме тому, щоб виховати учнів Домантівського НВК гідними громадянами України, з вересня 2017 року в нашій школі запроваджено козацьку республіку «Домантівська сотня», а елементи козацької педагогіки впроваджуються як у позакласній роботі, так і на уроках.

РОЗДІЛ І. КОЗАЦЬКЕ ВИХОВАННЯ ТА ЗАСОБИ ЙОГО АКТУАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Українське козацтво як історична спільнота українського народу є уособленням національного характеру, сили й мужності, традиційного вираження його способу життя, діяльності та поведінки, символом невмирущості української нації, її демократичного й вільного існування в колі європейських держав. Відповідно козацьке виховання є невід'ємною складовою народної педагогіки в її вершинному вияві, що формувала в юних поколіннях українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині, народу, виховувала в них незламну силу духу, стійку волю й високу козацьку мораль, лицарські якості.

Козацька педагогіка увібрала в себе ідейне багатство, моральність гуманістичних і демократичних традицій, звичаїв національного самоврядування, виборності органів влади, досвіду будівництва української державності, формування народної правосвідомості тощо. З одного боку, реалізуючи ідеологію українського козацтва, педагогіка формувала у свідомості молоді та дорослих ідеї, принципи захисту особистості, нації, узагальнені гетьманом Пилипом Орликом у його знаменитій Конституції 1710 року. Народжена у період визвольних змагань України, очолених гетьманом Іваном Мазепою та його сподвижниками, ця Конституція була новим явищем у європейській і світовій політичній, державотворчій і правознавчій думці. З іншого боку, козацька педагогіка виховувала в українців, представників інших національностей, що жили в козацькій Україні, готовність боротися за дотримання положень документів Української держави, вимог народного звичаєвого права. Завдяки такій взаємодії в козацькій системі виховання міцно стверджувалися ідеї народовладдя, самоврядування. У духовному житті молоді козацька педагогіка особливу роль

відводила лицарській честі та звитязі. **Кодекс лицарської честі** визначав такі основні якості особистості:

- ✚ любов до батьків, до Батьківщини, вірність у коханні, дружбі, побратимстві;
- ✚ готовність захищати слабших, турбуватися про молодших, зокрема дітей;
- ✚ підкреслено шанобливе ставлення до дівчини, жінки, бабусі;
- ✚ непохитна вірність принципам народної моралі, духовності;
- ✚ відстоювання свободи й незалежності особистості, народу, держави;
- ✚ прагнення робити пожертви на будівництво храмів, навчально-виховних закладів, охороняти пам'ятки історії та культури;
- ✚ здатність цілеспрямовано й систематично розвивати фізичні та духовні сили, волю, інші можливості свого організму;
- ✚ уміння скрізь і всюди поводитися благородно, виявляти лицарські чесноти;
- ✚ турбота про розвиток національних традицій, звичаїв, обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі, примноження її багатств.

Якості лицарської честі гармонійно доповнювалися кодексом лицарської звитязі:

- ✚ готовність боротися до загибелі за волю, честь і славу України;
- ✚ нехтування небезпекою, якщо є загроза життю рідних, друзів, побратимів;
- ✚ ненависть до ворогів, прагнення визволити рідний край від чужих заброд-завойовників;
- ✚ здатність відстоювати рідну мову, культуру, право бути господарем на власній землі;
- ✚ героїзм, подвижництво у праці та в бою в ім'я свободи й незалежності України;
- ✚ готовність допомагати будь-кому, розділити з ним горе й страждання [4].

Основними завданнями козацького виховання є такі:

- ✚ формування в юного покоління українського козацького характеру, світогляду, ідеалів та інших національних і загальнолюдських духовних цінностей;
- ✚ формування високих лицарських якостей, патріотизму, інших моральних чеснот, гуманізму, почуття милосердя;
- ✚ підготовка фізично загартованих воїнів-захисників рідного народу від чужоземного поневолення, ворожої агресії;
- ✚ виховання непримиренності до всього лихого, ворожого гуманній сутності людини, розвиток уміння боротися з такими явищами і долати їх;
- ✚ формування готовності до альтруїзму, надання пріоритетності громадським обов'язкам, інтересам української нації, Батьківщини;
- ✚ виховання громадян, які б розвивали культуру, економіку та інші сфери життєдіяльності народу на світовому рівні тощо [4].

Дієвими **засобами та формами** упровадження козацького виховання дітей та учнівської молоді в освітній діяльності закладу освіти вважаємо такі:

- ✚ поглиблене вивчення матеріальної й духовної культури, військового мистецтва та історії українського козацтва у процесі вивчення шкільних навчальних предметів, позакласної роботи та позашкільної освіти;
- ✚ розвиток традицій козацького самоврядування;
- ✚ розширення мережі гуртків козацько-лицарського спрямування («Джура»);
- ✚ участь у військово-патріотичних іграх, фестивалях, вишколах (Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»);
- ✚ урочисте відзначення впродовж навчального року державних і народних свят, пам'ятних дат, пов'язаних з українським козацтвом та його визначними діячами;

- ✚ залучення дітей до фізкультурно-спортивної діяльності (перетягування линви, боротьба на руках, боротьба на колоді тощо);
- ✚ вивчення та відтворення козацьких мистецьких традицій, проведення творчих заходів, що популяризують духовну культуру українського козацтва;
- ✚ відродження й використання атрибутики й символіки українського козацтва;
- ✚ організацію пошукової та науково-дослідницької діяльності учнів щодо вивчення невідомих або малодосліджених сторінок історії козащини;
- ✚ проведення навчальних екскурсій до об'єктів історичної й культурної спадщини українського козацтва (історичних, краєзнавчих, географічних, етнографічних), пам'ятних місць і музеїв;
- ✚ налагодження співпраці та соціального партнерства з козацькими організаціями [4].

ГОЛОВНУ УВАГУ ПОТРІБНО ПРИДІЛЯТИ ВИХОВАННЮ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ, ЯКОМУ ЗАВТРА ТВОРИТИ НОВУ УКРАЇНУ. ЗОКРЕМА, У НАШОМУ, ДОМАНТІВСЬКОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ КОМПЛЕКСІ, У ВИХОВНІЙ РОБОТІ, ВЕЛИКА УВАГА ЗОСЕРЕДЖЕНА НА ВИХОВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ УКРАЇНЦЯ ТА ВИРОБЛЕННЯ В КОЖНОГО УЧНЯ ПРАГНЕННЯ РОЗВИВАТИ В СОБІ КРАЩІ ЛЮДСЬКІ РИСИ, ПОЧУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ГІДНОСТІ. НАРОДНІ ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ ТА ОБРЯДИ ОБ'ЄДНУЮТЬ В СОБІ МИНУЛЕ І МАЙБУТНЄ НАРОДУ. ТОМУ ПРИЛУЧАЮЧИСЬ ДО НИХ, НАША УЧНІВСЬКА МОЛОДЬ УБИРАЄ В СЕБЕ ФІЛОСОФСЬКИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ІДЕЙНО-МОРАЛЬНИЙ І ЕСТЕТИЧНИЙ ЗМІСТ, У НЕЇ ФОРМУЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНА САМОБУТНІСТЬ, ТВОРЧЕ СТАВЛЕННЯ ДО ДІЙСНОСТІ .

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В СИСТЕМІ РОБОТИ ДОМАНТІВСЬКОГО НВК

2.1. СТРУКТУРА ДИТЯЧОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ДОМАНТІВСЬКА СОТНЯ»

З вересня 2017 року в нашому освітньому закладі створено дитячу організацію «Домантівська сотня». Урочисте посвячення школярів у козачата відбулося напередодні свята Покрови пресвятої Богородиці. На [Свято посвяти в козаки \(Додаток1\)](#) завітав сам перший заступник гетьмана українського козацтва, Верховний отаман Чорноморського козацького округу генерал козацтва Анатолій Петько, генерал-хорунжий українського козацтва Іван Іванченко та Василь Драч, курінний Кам'янської сотні Микола Гетьман та інші. Після вітального слова генерала козацтва Анатолія Петька пролунала клятва молодих козаків, яку прочитав юний сотник Домантівської сотні. Генерал козацтва та генерал-хорунжий за давнім козацьким звичаєм на козацьких шаблях прийняли від новопосвячених джур та молодих козаків святу обітницю вірно служити українському народу та козацтву. Новоприйнятих джур і козаків привітав та окропив святою водою Золотоніський благочинний Української православної церкви Київського патріархату протоієрей Олександр.

Дитяча організація «Домантівська сотня» є добровільною, місцевою організацією, яка об'єднує учнів на основі добровільності та спільних інтересів, поширюється в межах школи. Вона будується на засадах ідейних, духовних, моральних, військово-патріотичних, господарських традицій батьків, дідів, пращурів славного українського козацтва. Наша дитяча організація не пов'язана з

діяльністю жодної партії чи релігійної організації, які існують в Україні та за її межами. Дитяча організація «Домантівська сотня» у своїй діяльності керується Конституцією України.

Метою та завданнями козацької республіки нашої школи є:

- виховання у дітей віри в себе, в свої сили, любові до своєї родини, до рідного краю, своєї держави;
- утворення, примноження традицій та звичаїв українського народу;
- вивчення минулого свого народу, козацьких традицій та звичаїв;
- збереження природи рідного краю;
- формування свідомого ставлення та дотримання здорового способу життя.

Наша сотня має свій девіз: **«Наш приятель – сміливий вітер, відвага - це наш заповіт. Ми роду козацького діти, землі української цвіт».**

Також свій гімн, прапор, герб.

Організаційна структура «Домантівської сотні»

1. «Домантівська сотня» поділяється на кашоїдів (вихованців дошкільної установи), козачат (учнів 1-4 класів), джур козацьких (учнів 5-8 класів) та молодих козаків (учнів 9-11 класів).

2. Основою організаційної структури «Домантівської сотні» є козацький курінь (клас) – первинний козацький осередок за місцем навчання.

3. На чолі загону стоїть отаман.

4. Загони кашоїдів, козачат, джур козацьких та молодих козаків входять до складу «Домантівської сотні».

5. На чолі «Домантівської сотні» стоїть рада генеральних старшин.

6. Рада генеральних старшин обирається терміном на 1 рік на звітно-виборних радах на початку навчального року і здійснює керівництво між радами.

7. Рада є найвищим органом самоврядування і скликається: велика – на початку кожного семестру, загонова – 1 раз на два місяці.

8. Загальне керівництво радою генеральних старшин здійснює Гетьман школи, який обирається терміном на 5 років на звітно-виборних великих радах.

2.2. НАПРЯМКИ РОБОТИ КУРЕНІВ «ДОМАНТІВСЬКОЇ СОТНІ»

КОЖЕН КУРІНЬ «ДОМАНТІВСЬКОЇ СОТНІ» ПРАЦЮЄ ЗА ПЕВНИМ НАПРЯМКОМ РОБОТИ ([НАПРЯМКИ РОБОТИ КОЗАЦЬКИХ КУРЕНІВ. ДОДАТОК 2](#)) ПРОТЯГОМ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ ЧЛЕНИ КУРЕНЯ ВИКОНУЮТЬ ПОСТАВЛЕНЕ ПЕРЕД НИМИ ЗАВДАННЯ. ПРО СВОЮ РОБОТУ ВОНИ ЗВІТУЮТЬ У КІНЦІ РОКУ.

КОЗАКИ

КУРІНЬ

Курінь кашоїдів «Веселка» працює за напрямком «Хай живе козацька слава, хай живе козацький дух!». Малі кашоїди знайомляться з українським фольклором, вивчають звичаї українського народу, свята та обряди, вечорниці, розучують колядки та щедрівки, досліджують, як змінювалися ці дійства упродовж років та в якому вигляді дійшли до сьогодення. Діти знайомляться з особливостями українського національного одягу, значенням вишивки у житті українців, формують шанобливе ставлення до українських атрибутів.

Курінь козачат «Калинонька» працює за напрямком «Ой у лузі червона калина...»

Маленькі козачата знайомляться з найпоширенішими в Україні з давніх-давен рослинами – символами України: калиною, вербою, тополею, мальвами, соняшниками. Вивчають природу рідного краю, озеленюють класну кімнату, школу, територію навколо школи. Готують і проводять ранки «Та земля мила, де мати народила», «Наші обереги». Вивчають біографію козаків рідного села.

Курінь козачат «Соняшник» працює за напрямком «Хата моя, біла хата»

Мати – берегиня роду свого. Курінь проводить зустрічі-бесіди зі своїми бабусями, жінками-трудівницями, щоб дізнатися про роль жінки у сім'ї; збирає фольклорні матеріали про сімейні традиції, звичаї, повір'я, свята та вивчає старовинні чудові обряди: освячення хати родини, христини тощо.

Козачата збирають матеріали старовини, вивчають танці, пісні, одяг козаків, оздоблення української хати вишивкою.

Курінь козачат «Віночок» працює за напрямком: «Хто вмів віночок вити, той умів життя любити»

Козачата дізнаються про різні звичаї українського народу, про те, що важить віночок у житті українського народу, адже український віночок – не просто краса, а й оберіг, «знахар душі». Знайомляться з історією козацтва рідного краю, вивчають історію козаків села Домантове.

Курінь козачат “Соловейко” працює за напрямком “Рідна мати моя, ти ночей не доспала...”

Ці юні козачата знайомляться з колисковими піснями, розучують їх. Готують та проводять ранки: “Пісня моя колискова”, “Бабусині казки”; зустрічаються з цікавими жінками району, села; збирають з їх розповідей цікаві матеріали: оповіді, казки, легенди для збірки загону “Нічого кращого немає, як тая мати молодая...”

Знайомляться з історією козацтва рідного краю, вивчають відомості про козаків та відомих козачок села Домантове.

Козацький курінь “Водограй” працює за напрямком “Козацькому роду нема переводу”.

У процесі бесід, розповідей, екскурсій учні розвивають у себе кращі риси козаків: вірність і відданість Вітчизні, Матері, Народу, постулати незламної дружби.

На основі конкретних прикладів з життя козаків прагнуть розвивати в собі богатирську силу і дух, міцний фізичний гарт. Загартовують організм, вивчають народну медицину предків та можливості її застосування .

Козацький курінь “Оберіг” працює за напрямком “І на тім рушникові...”

Джури знайомляться з видами сучасного прикладного мистецтва, художніми промислами різних поколінь, переймають ту майстерність, якою володіють мама, бабуся, тато, дідусь, навчаються вишивати, готувати, плести, майструвати, знайомляться з роботою народних умільців нашої місцевості.

Вивчають українську кухню, збирають рецепти народної кулінарії та використовують їх у приготуванні страв.

Козацький курінь “Краєзнавець” працює за напрямком “Мій рідний край”.

Джури знайомляться з рідним селом: проводять екскурсії, вивчають історію виникнення, його перші роки існування. Ведуть пошукову роботу, зустрічаються з людьми похилого віку своєї місцевості, слухають їхні розповіді про минуле, збирають старовинні речі побуту, вишиванки, костюми рідного краю, вивчають біографії видатних земляків рідного краю всієї України.

Козацький курінь “Козак” працює за напрямком: “Гей ви, хлопці, славні запорожці”.

Добре вивчити, зрозуміти і усвідомити саме поняття “КОЗАК” та чітко засвоїти його морально-психологічну сутність, зрозуміти роль та значення козацького побратимства, знайомство і вивчення кодексів лицарської звитяги і

лицарської честі, вивчення за історичною літературою відомостей про запорозьких козаків; про їх визвольні походи та переможні битви за незалежність України і волю Українського народу, про місця розташування козаків та їх побут, про гетьманів України і їхню роль в обороні незалежності і державотворенні України; збирання прислів'їв та приказок про козаків; звичаїв, прикмет, пов'язаних з життям козацтва, збирання старовинних легенд про козацтво – завдання джур цього куреня.

Козацький курінь «Берегиня» працює за напрямком «Мати –Берегиня роду і народу».

Піднесення на належно високий рівень культу Матері-Берегині роду і народу шляхом бесід, зустрічей з батьками, засвоєння поняття, що батько – захисник сім'ї, роду, творець історії, державності – завдання козаків. Використовуючи козацький фольклор, де батько для дитини – високий і незаперечний взірець стійкості, мужності і відваги джури вивчають на конкретних прикладах поняття рівноправності в сім'ї чоловіка і жінки, формують любов і повагу до Матері як берегині роду свого, вивчають свій родовід, чим уславлений рід, його таланти звичаї, проводять родинні свята.

Козацький курінь “Вербиченька” працює за напрямком «Без верби і калини нема України...»

Молоді козаки вивчають рослини-символи України. Збирають старовинні легенди про ці рослини. Вивчають історію виникнення обрядів, народних свят, пісень, де використовуються або згадуються рослини-обереги, рослини-символи України.

Знайомляться з усною народною творчістю та пісенними матеріалами нашої місцевості. Беруть участь у проведенні народних свят і обрядів. Організують і проводять народознавчі свята в школі, запрошують на них учителів, батьків, громадськість

Козацький курінь “Щедрик” працює за напрямком «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине».

Молоді козаки вивчають історію виникнення обрядів, народних свят, колядок, щедрівок, знайомляться з історією та вивчають козацькі та українські народні пісні. Організують та проводять вечорниці в школі, запрошують на них вчителів та батьків. Збагачують свої знання вивченням життя та побуту козаків району.

2.3. ВИХОВАННЯ В УЧНІВ КОЗАЦЬКИХ ЧЕСНОТ НА УРОКАХ

Відомий українець Іван Франко зазначав, що найперша прикмета освіти – знати минуле і сучасне свого народу. Однією з найгероїчніших і найлегендарніших сторінок вітчизняної історії є, безперечно, козацька доба. Вона до сьогодні живе в народній пам’яті й посідає почесне місце в художній літературі. Художня інтерпретація козацької епохи та її провідних діячів реалізувалась у різних родо-жанрових групах і стильових площинах. Видове і стильове різноманіття, поліпроблемність історичної прози козацької тематики зумовлюють цілу низку проблем, які актуалізуються під час шкільного аналізу такої літератури. Проблема вивчення історичної прози загалом і творів на козацьку тематику зокрема вже тривалий час перебуває в центрі уваги науковців-методистів і вчителів-практиків. Так як на сьогодні одним із першочергових завдань шкільного курсу української літератури є ознайомлення учнів з минулим і сучасним рідного народу, формування вміння сприймати історичні факти й події, зображені в літературному творі, оцінювати їх з точки зору загальнолюдських і національних цінностей.

Шкільна програма з української літератури надає широкі можливості для знайомства учнів з козацькою добою. Вивчаючи фольклор, учні знайомляться з прислів’ями про козаків ([Додаток 3](#)). Вже у 5 класі вони знайомляться з фрагментами твору Івана Нечуя-Левицького

«Запорожці», на прикладі героїв дізнаються про лицарство, гуманність, патріотизм, сміливість, відвагу запорозьких козаків, звертають увагу на описи Запорізької Січі; вчать давати власну оцінку подвигам козаків. У 6 класі на матеріалі історичної поеми Тараса Шевченка «Іван Підкова» школярі розширюють знання про риси і поведінку козацьких ватажків, їхні стосунки з підлеглими, дізнаються про історичну основу твору. Вивчаючи твір Володимира Рутківського «Джури козака Швайки», знайомляться з козаками-характерниками ([Додаток 4](#)). У 7 класі вивчаються суспільно-побутові пісні, серед яких особливе місце посідають козацькі. У процесі аналізу звертається увага на трагічний і героїчний пафос творів «Ой на горі та жінці жнуть», «Стоїть явір над водою»; учні вчать аналізувати зміст, образи, настрої. У 8 класі в процесі вивчення історичних пісень («Та, ой, як крикнув же козак Сірко», «Ой Морозе, Морозенку», «Максим козак Залізняк», «Чи не той то Хміль», «За Сибіром сонце сходить»), пісень Марусі Чурай, народних дум учні більше дізнаються про національних героїв, пригадують історичні відомості про часи, змальовані в піснях. Усі здобуті знання узагальнюються і систематизуються під час вивчення творчості Івана Котляревського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Марка Вовчка. Курс літератури 9 класу передбачає вивчення історико-мемуарної прози: козацьких літописів (Самовидця, Граб'янки, Величка), «Історії Русів». Учні отримують знання про своєрідність жанру козацько-старшинських літописів, історію їх появи, проблемно-тематичні особливості, дізнаються про місце «Історії Русів» в суспільно-політичному житті XVIII ст. Романтична модель відтворення козацької епохи пов'язана з іменами Євгена Гребінки, Тараса Шевченка, Михайла Старицького, Андріана Кащенка, Андрія Чайковського, Богдана Лепкого, Антіна Лотоцького. Вивчаючи творчість Тараса Шевченка у 9 класі, учні знайомляться з історико-героїчною поемою «Гайдамаки», в якій описується козацько-селянське повстання 1768 р. на

Правобережній Україні. Вони дізнаються про складність історичної долі рідного народу, усвідомлюють велич і трагізм цієї сторінки минулого. Класикою історичного роману став твір Пантелеймона Куліша «Чорна рада», який фактично поклав початок висвітленню доби козацтва в літературі. Учні розглядають «Чорну раду» як перший україномовний історичний роман, аналізують версії тлумачення його назви, досліджують історичну основу сюжету і авторську філософську концепцію. Вони мають збагнути, що кожен образ твору – носій відповідної ідеї: Черевань – уособлення щасливого хутірського життя; Іван Шрам і Яким Сомко – носії ідеї державності України; Леся і Петро Шраменко – уособлення сімейної ідилії, як символу незнищенності українців, України; Кирило Тур – утілення запорозької вольниці та козацького лицарства ([Додаток 5](#)).

Під час ознайомлення з творчістю М.Старицького ми згадуємо його історико-романтичну повість «Оборона Буші», темою якої є події 1654 р. в контексті визвольної війни Богдана Хмельницького. Під час вивчення тем, пов'язаних з козацтвом, для візуалізації інформації доцільно використовувати хмари слів. Такий вид роботи часто застосовують вчителі нашого закладу ([Додаток 6](#)).

При вивченні оповідання О.Луцевської «Дивні химерики...» на уроках української літератури у 5 класі діти знайомляться з творчістю нашої землячки, дізнаються про традиції українського народу, згадують звичаї, які панують в їхніх родинах (["Дивні химерики". Додаток 7](#)).

У новому Державному стандарті НУШ основною метою освітніх галузей є формування в учнів предметних компетентностей. Зокрема, на уроках математики діти вчать бачити і застосувати математику в реальному житті. Важливою

складовою уроків математики наших педагогів є використання компетентнісних задач, пов'язаних з історією українського козацтва. Розв'язуючи такі задачі, діти не лише формують предметні математичні компетентності, а й поглиблюють знання з історії козацтва ([Задачі про козаків. Додаток 8](#)).

2.4. ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Із створенням «Домантівської сотні» виховна робота в нашій школі стала дуже цікавою та незвичайною, наші учні із задоволенням виконують всі статутні завдання, як належить справжнім козакам.

ОСНОВНИМ ЗАВДАННЯМ ВИХОВНОЇ РОБОТИ Є ВІДРОДЖЕННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ, НАСТУПНІСТЬ ТА РОЗВИТОК У СУЧАСНИХ УМОВАХ ДУХОВНИХ, ІСТОРИЧНИХ ТА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ КОЗАЦТВА, ФОРМУВАННЯ КРАЩИХ ДУХОВНИХ ЯКОСТЕЙ ТА МОРАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ УЧНІВ НА ОСНОВІ КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКИХ ТРАДИЦІЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО КОМПОНЕНТІВ КОЗАЦТВА. Виховуємо в учнів історичну свідомість, активну громадянську позицію, національну гідність і самосвідомість, любов до своєї Батьківщини – України, готовність захищати свій рідний край. Вивчаємо та популяризуємо козацьку культурну спадщину, козацькі звичаї і ритуали, традиції, свята, побут, рідну українську мову. Загартовуємо дух та зміцнюємо фізичне здоров'я дітей.

Кожен учень нашої школи невтомно працює над своїм удосконаленням як українця козацького роду, визнає і свято дотримується «Кодексу козацької честі», присяги козака, яка приймалася привселюдно в урочистій формі. Наші учні з

гідністю несуть високе звання учнів козацької організації, дорожать честю бойової козацької слави, українського патріота. Постійно виявляють повагу до старших за віком та званням, сприяють підтримці порядку і дисципліни, дотримуються правил ввічливості, носять форму встановленого зразка.

Учні із задоволенням на годинах спілкування проводять паралелі між періодом козаччини та сучасністю, розгадують вікторини ([Вікторина до Дня українського козацтва. Додаток 9](#)), ребуси, які допомагають краще вивчити історію рідної землі, її традиції, звичаї.

У шкільній бібліотеці дує постійно діюча [Книжкова виставка. \(Додаток 10\)](#) на якій представлені книги про козаків, минуле України.

Козачата із задоволенням беруть участь у конкурсних програмах [Козацькому роду нема переводу \(Додаток 11\)](#) та [Ми козацького роду \(Додаток 12\)](#). Такі свята вже стали традицією для молодших школярів. Діти із задоволенням беруть участь у спортивних конкурсах, вікторинах, співають козацькі пісні.

Для маленьких кашоїдів (вихованців дошкільної установи) було проведено

[Український ярмарок \(Додаток 13\)](#), метою якого є пробудження національної свідомості дітей, сприяння тому, щоб кожна дитина змогла осмислити себе частинкою великого українського народу. Дитячі ігри, створені вихователями дошкільної установи, розміщені на дошці Padlet ([Дитячі ігри на козацьку тематику \(Додаток 14\)](#)). Ця дошка є доступною для батьків вихованців. Особливо це доречно в умовах дистанційного навчання.

З прадавніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладені в українських звичаях, обрядах, фольклорі, адже в них -

світовідчуття та світосприймання нашого народу. У них пояснюються та обґрунтовуються взаємини між людьми, цінність духовної культури окремої людини і народу взагалі. Вивчення традицій українського народу – один із напрямків роботи козацьких куренів. Так, наприклад, козаки-старшокласники знайомляться з весняними обрядовими святами ([Весняні обрядові свята. Додаток 15](#)).

Є в нашому селі справжні козаки. Це чоловіки, які на власному прикладі показують, що доля кожного чоловіка в його руках, доля Батьківщини і родини залежить від нього. Таким є наш односельчанин Сергій Ярешко – чоловік, який має залізний характер і козацьку вдачу. Перебуваючи в інвалідному візку, він продовжує жити повноцінним життям, вчить молодих козаків, юних джур і кашоїдів, що ніколи і ні за яких обставин не треба здаватися, виготовляє у власній кузні козацькі шаблі. Про нього знято декілька передач ([Ніколи не здавайся \(Додаток 16\)](#)), його знають за межами району і області. Зустрічі з Сергієм Ярешком під гаслом "[Сила духу](#)" ([Додаток 17](#)) вже стали традиційними.

Змалечку наші козачата, джури та козаки вивчають історію свого села, свого роду, бо розуміють, що буде родина – буде і Україна. Години спілкування про родину, сім'ю, село вже стали традиційними у нашому освітньому закладі ([Буде родина - буде Україна. Додаток 18](#)), [Презентація \(Додаток 19\)](#).

Маленькі кашоїди із задоволенням здійснюють заочну [Подорож Україною \(Додаток 20\)](#), під час якої знайомляться з державними та народними символами держави, з відомими постатями та цікавими місцями рідної землі.

Все це сприяє вихованню справжніх патріотів – майбутню еліту нашої країни.

ВИСНОВКИ

Працюючи над проблемою використання елементів козацького виховання в умовах сучасної школи, педагогічний колектив зробив висновок, що протягом останніх двох років у школярів підвищився інтерес до вивчення історії свого краю, його козацького спадку і сьогодення, дослідження свого родоводу. Підсумком роботи з цього напрямку стане презентація альманаху «Домантівської сотні», в якому будуть представлені всі напрямки, за якими працювали наші класи протягом року.

Кінцевим результатом патріотичного виховання особистості має бути сформованість почуття патріотизму, яке означає прояв любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуття своєї належності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини, досконале володіння українською мовою. Тож завдання перед педагогами школи зовсім не просте, але за допомогою учнівських організацій, батьків ми зуміємо виховати в учнів патріотизм, національну гідність та маємо надію, що учні стануть справжніми громадянами нашої незалежної держави-України.

Якщо об'єднати зусилля вчителів-предметників, вихователів, педагога-організатора, то можна досягти вагомих результатів у вихованні патріотичних почуттів школярів. Сьогодні національні, зокрема, козацькі виховні традиції і звичаї є важливим засобом виховання сучасної молоді людини. Але ніщо не повертається в абсолютно традиційних формах, час диктує свої.

Отож, бажаючи всім плідної педагогічної праці, хочеться одного: щоб люди пишалися сучасними козаками так, як Наливайком, Трясилом, Сірком чи Палієм...

Душу – Богу! життя – Батьківщині! Серце – людям! Честь – нікому! Слава козакам! Слава Україні!

Нехай ці слова служать дороговказом для нас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Історія козацтва. Держава-військо-битви. – Київ: Арій, 2011. 464с.
2. Домонтовська сотня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Звичаї та традиції козаків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://indragop.org.ua/news/zvichaji_ta_tradiciji_kozakiv/2016-09-03-832
4. Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти : науково-методичний збірник / Укладачі: В.Є. Берека, І.К. Гіджеліцький, Н.М. Орловська. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2018. 472 с.
5. Культурно історичний портал. Спадщина наших предків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.spadok.org.ua
6. Мельниченко В.М. Моя Черкащина (історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності). – Черкаси : Вертикаль, 2006. 134 с.
7. Мицик Ю.А., Плохій С.М., Стороженко І.С. Як козаки воювали: Історичні розповіді про запорізьке козацтво. – Дніпропетровськ: Промінь, 1990. 302с
8. Почепцов В. Кризь призму часу: Вид.6. – Черкаси: Видавець Ю.А.Чабаненко, 2019. 262с.
9. Про козаків для дітей козаків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kozaku.in.ua/statt-pro-kozakv/98-pro-kozakv-dlia-dtey.html>
10. Цікаві та маловідомі факти про українських козаків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/interesnye-i-maloizvestnye-fakty-ob-ukrainskih-kazakah>

